

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ 1) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง ขอนี้มีคำขยายว่า ต้องมีความรู้ความเข้าใจที่มีต่อชาติบ้านเมือง ยึดมั่นในศาสนา มั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์ และมีความเอื้ออาทรต่อครอบครัวและชุมชนของตน 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม ขอนี้มีคำขยายว่า ให้รู้จักแยกแยะสิ่งที่ผิด-ที่ถูกต้อง สิ่งชั่ว-สิ่งดี เพื่อปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม ปฏิเสธสิ่งที่ผิดที่ชั่ว เพื่อสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง 3) มีงานทำ มีอาชีพ ขอนี้มีคำขยายว่า ต้องให้เด็กรักงาน สู้งาน ทำงานจนสำเร็จ อบรมให้เรียนรู้การทำงาน ให้สามารถเลี้ยงตัวและเลี้ยงครอบครัวได้ และ 4) เป็นพลเมืองดี ขอนี้มีคำขยายว่า การเป็นพลเมืองดีเป็นหน้าที่ของทุกคน สถานศึกษาและสถานประกอบการต้องส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสทำหน้าที่พลเมืองดี การเป็นพลเมืองดีหมายถึงการมีน้ำใจ มีความเอื้ออาทร ต้องทำงานอาสาสมัคร งานบำเพ็ญประโยชน์ “เห็นอะไรที่จะทำเพื่อบ้านเมืองได้ก็ต้องทำ”

พระบรมราโชบายทั้งหมดนี้ ไม่ใช่สิ่งที่ยากเกินกว่าครูจะทำและสั่งสอนศิษย์ให้ทำได้ หากครูตั้งใจสร้างศิษย์ให้ได้ผลตามพระบรมราโชบายทั้ง 4 ขอนี้ก็จะทำให้ชาติบ้านเมืองเจริญ ไม่มีคนที่ยิ่งดูดายปล่อยให้เกิดความชั่ว ความไม่ดีในบ้านเมือง ที่สำคัญประการหนึ่งคือ การรู้จักแยกแยะสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ดีที่ชั่ว และเลือกรับเลือกทำแต่ทางที่ถูกที่ดี เด็กไทยควรรู้จักใช้วิจารณญาณของตน ไม่ตามแฟชั่นตามสังคมโดยไร้สติ อีกประการหนึ่งที่ควรน้อมนำมาใส่เกล้าฯ คือ พระบรมราโชบายที่ว่า เห็นอะไรที่ควรทำเพื่อบ้านเมืองก็ต้องทำ คนไทยเห็นอะไรที่ควรทำเพื่อบ้านเมืองก็ต้องลงมือทำ ไม่ปล่อยให้ผ่านไปด้วยความคิดว่า “ธุระไม่ใช่”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562 : 98) ให้ความสำคัญต่อการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยเฉพาะมุ่งตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นเป็นอย่างมากดังในมาตรา 27 ที่ได้ให้โรงเรียนมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรณคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเชื่อมั่นว่าหากมีการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาแล้วจะสามารถเปลี่ยนโฉมหน้า และแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของประเทศไทย อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของประชาชนคนไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศเกิดความเสมอภาคและสิทธิทางการศึกษาเท่าเทียมกัน กลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และสังคมพัฒนายิ่งขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจตลอดทั้งปฏิรูปสังคม (นิคม ชมพูหลง, 2545 : 12) การบริหารจัดการศึกษามีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องดำเนินการโดยการให้ความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่ดำเนินการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนแต่ละแห่งจึงต้องมีการติดต่อกับชุมชนในทุกเรื่องและร่วมมือในการจัดการศึกษารูปแบบต่างๆ ไปหรือเป็นคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อเป็นการพึ่งพาอาศัยและเพื่อตอบสนองเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ต้องการให้ชุมชนเข้ามามี

บทบาทและมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา และมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในโรงเรียนในทุกด้าน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกระเบียบตามพระราชบัญญัติในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่น ๆ ในระดับท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนภายใต้การดูแลรับผิดชอบในเขตพื้นที่ ให้จัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้ซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันในระดับชาติตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้จะต้องปลูกฝังในผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน มีความรัก ความภาคภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอนและถิ่นของตน เพื่อให้การจัดการศึกษาภายในท้องถิ่นบรรลุดังกล่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/หน่วยงานระดับท้องถิ่นจะต้องจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นโดยดำเนินการให้ฝ่ายต่าง ๆ อาทิ โรงเรียน ผู้ปกครอง ประชาชนในท้องถิ่น นักธุรกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำกรอบหลักสูตรดังกล่าว เพื่อให้ได้แนวคิด มุมมองที่หลากหลาย ครอบคลุมเรื่องสำคัญที่ผู้เรียนในท้องถิ่นควรเรียนรู้และมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ปัญหาในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนที่มีอยู่ในปัจจุบันมีหลายด้านอยู่ด้วยกัน เช่น การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนและท้องถิ่น การขาดการนำหลักสูตรที่มีไปใช้อย่างจริงจังและการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถหรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน อีกทั้งยังไม่ขาดการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างจริงจัง สอดคล้องกับ นันธวัช นูนารถ (2560 : 17) ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าแห่งวิถีชีวิต วัฒนธรรม เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านของคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมและกระบวนการเรียนรู้นั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นความรู้ที่เป็นองค์รวม โดยการรวบรวมความรู้ต่าง ๆ ให้มาสัมพันธ์กันจนเกิดมิติรอบด้าน สะท้อนความคิด ความเชื่อ ความใฝ่ฝัน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว คนในชุมชนท้องถิ่นและจารีตประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคมนั้น เป็นสรรพวิชาความรู้ทั้งหมดที่ชุมชนท้องถิ่นใช้แก้ปัญหาหรือจรรโลงชีวิตในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนและชาติผ่านพ้นวิกฤตและดำรงความเป็นชาติหรือชุมชนไว้ได้ ส่วนแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบโดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในการวางแผนดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562 : 3)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนถึงเรื่องการจัดทำหลักสูตรการศึกษา โดยให้ส่วนกลางจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชน สังคม และ

ประเทศไทย ดังนั้น โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงจำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิต และบริบทของชุมชนและท้องถิ่นโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัยและศักยภาพ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรระดับท้องถิ่นหมายถึงมวลประสบการณ์หรือเนื้อหาสาระและกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาและบุคคลในท้องถิ่นได้ร่วมกันจัดขึ้นให้กับผู้เรียน ได้เรียนรู้ตามความต้องการและสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำรายละเอียดหลักสูตรแกนกลางไว้ให้สัดส่วนร้อยละ 70 ส่วนอีกร้อยละ 30 ได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาได้เพิ่มเติมสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการร่วมมือกับชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยร่วมกันพิจารณาเนื้อหาสาระที่ชุมชนและผู้เรียนต้องการได้เรียนรู้บรรจุไว้ในหลักสูตร ซึ่งเปรียบไปแล้วเนื้อหาสาระเพิ่มเติมดังกล่าวก็คือหลักสูตรท้องถิ่น นั่นเอง และในปัจจุบันมีการใช้คำว่าสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแทนคำว่าหลักสูตรท้องถิ่น (ถวัลย์ มาศจรัส, 2549 : 23-26)

จากสภาพปัญหาและความต้องการดังกล่าว คณะผู้วิจัยและชุมชนจึงเห็นความจำเป็นของการมีหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเมียง ที่สามารถใช้เป็นกรอบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องเมียงจากผู้ใหญ่สู่เยาวชนในชุมชน เนื่องจากหลักสูตรชุมชนเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นโดยมีจุดเน้น 3 ประการ ประการแรก คือเนื้อหาสาระอันเป็นเรื่องราวของท้องถิ่นที่กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ควรเจาะลึกและมากพอที่จะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจตนเอง ท้องถิ่น และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จนสามารถแก้ปัญหา และพัฒนาความเป็นอยู่ สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมของตนและท้องถิ่นให้ดีขึ้นได้ ประการที่สอง ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกไปเรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น เพื่อให้มีประสบการณ์ตรงและสัมผัสได้กระทำจริง และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นนั้น และประการสุดท้าย การเรียนการสอนต้องมุ่งที่จะใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามาช่วยใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ที่สร้างขึ้นหรือทรัพยากรมนุษย์และโดยที่ชุมชนมีองค์ความรู้เรื่องเมียง และการทำไร่เมียงสั่งสมอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลายาวนาน การพัฒนาหลักสูตรชุมชนเรื่องเมียงดังกล่าวจึงควรใช้ชุมชนเป็นฐานทั้งในเชิงองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำไร่ในประเด็นเรื่องเมียง พื้นที่ปฏิบัติการวิจัยและวิทยากรชุมชนผนวกเข้ากับกรอบทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรซึ่งได้แก่แนวคิดของทาบ (Taba, H., 1962 : 189) ที่เน้นการพัฒนาหลักสูตรจากล่างสู่บนและในการร่วมคิดร่วมทำของผู้ใช้หลักสูตร แนวคิดของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander & Lewis, 1981 : 122) ที่เน้นการพัฒนาหลักสูตรโดยการพิจารณาจากความเหมาะสมกับผู้เรียนและลักษณะทางสังคม แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของสมิธ สแตนเลย์ และชอร์ (Smith, Stanley & Shores, 1976 : 356) ที่ใช้รูปแบบการศึกษาสังคมเป็นฐาน หลักสูตรตามแนวคิดจึงเน้นด้านการศึกษาสังคมเป็นหลัก อาทิ ด้านทักษะค่านิยมรูปแบบของสังคมสภาพปัญหาความต้องการของสังคมโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสังคม และแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา ซึ่งมีพื้นฐานปรัชญาความเชื่อเกี่ยวกับความต้องการของสังคมและผู้เรียน มาสู่การกำหนดจุดหมาย การจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล

โรงเรียนสกาตพัฒนา ตั้งอยู่ที่ตำบลสกาต อำเภอบัว จังหวัดน่าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้น

อนุบาล 1 ถึงระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 เนื้อที่ 27 ไร่ 135 ตารางวา เป็นโรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชานัน เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สภาพโดยทั่วไปเป็นภูเขาและเป็นพื้นที่ราบสูง ประชาชนส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าลัว่ นั้บถือผี สภาพครอบครั้วฐานะยากจน อาชีพของประชากรส่วนใหญ่ทำสวนเมี่ยง ปลูกข้าวโพด ข้าวไร่ เลี้ยงวัว หมู และบางส่วนทำหัตถกรรมในครั้วเรือน คือ งานสานไม้ไผ่ งานทอผ้า เปิดสอนระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียนจำนวน 324 คน และยังไม่ม่หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเมี่ยง อีกทั้งยังไม่ม่การนำองค์ความรู้เรื่องเมี่ยงไปใช้กับหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งที่โรงเรียนตั้งอยู่ในบริเวณที่มีภูมิปัญญาในเรื่องเมี่ยง ทั้งในด้านการทำไร่เมี่ยง การทำอาหารจากเมี่ยง และการนำเมี่ยงมาสกัดเป็นยารักษาโรค ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการเกษตรเรื่องเมี่ยง เพื่อให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นและด้านการบริหารหลักสูตร ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นข้าราชการครูของโรงเรียนสกาพัฒนา อำเภอบัว จังหวัดน่าน มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมการศึกษาและร่วมเป็นแกนนำในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น สร้างความร่วมมือและประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจัดให้มีข้อมูลสารสนเทศ และสนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนตลอดจนพัฒนาและส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร ให้ม่มีการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้ม่ความทันสมัย พร้อมทั้งปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น ดังนั้นในระบบของการจัดการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา คือกลไกสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนนั้นให้มีประสิทธิภาพ เป็นผู้สามารถพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายได้ ทั้งนี้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัยของครู โดยการศึกษาค้นคว้าในท้องถิ่นเกี่ยวกับเมี่ยงในตำบลสกาพัฒนา ซึ่งจะช่วยให้การจัดการศึกษาไม่แยกส่วนกับการศึกษาวิถีการดำรงชีวิตหรือชุมชน และนักเรียนจะด้ความรู้ท้องถิ่นจากการสัมผัสจริง ครูจะรู้จักท้องถิ่นเพื่อนำประเด็นของท้องถิ่นสร้างเป็นชุดการเรียนรู้และหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งครูจะต้องไปศึกษาหาข้อมูลแล้วนำมาสร้างเป็นบทเรียนให้นักเรียนได้เข้าเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของคนอย่างถ่องแท้ จะสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตของตนเองและชุมชนได้อย่างถูกต้อง และยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) เป็นการวิจัยอย่างหนึ่งของการวิจัยปฏิบัติการที่ใช้หลักประชาธิปไตยการร่วมมือร่วมใจกันระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย รวมทั้งหลักความเสมอภาค หลักการเรียนรู้ หลักอิสระทางความคิด หลักเคารพภูมิความรู้ เพื่อนำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ต้องการจากงานวิจัยด้วยกัน กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ร่วมในการทำวิจัยกับนักวิจัย การมีส่วนร่วมนี้จะต้องมีตลอดกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนของการวิจัย ทำให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเกิดการเรียนรู้การทำวิจัยได้ด้วยตนเอง ทำให้ผลการวิจัยที่ได้มีความน่าเชื่อถือและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมอย่างมีลักษณะสำคัญคือ เป็นการสร้างความรู้ที่ลักษณะสัมพันธ์ เป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมมีตัวตน ที่ใช้ความรู้ลงสู่การปฏิบัติจริง โดยเป็นกระบวนการแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งเป็นสังคมนิเวศที่มีการมองโลกในแง่ดีและมองอนาคต สำหรับขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วย การกำหนดปัญหา

ในการวิจัย การกำหนดพื้นที่ในการวิจัย ตัวแปรในการวิจัยซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขได้เมื่อลงพื้นที่ การวิจัย การกำหนดพื้นที่ในการวิจัย การออกแบบในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำผลไปสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งคุณลักษณะของนักวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ควรมีลักษณะเป็นที่ยอมรับ มีความรู้สึกร่วมมีความเป็นมิตรจริงใจ รู้จักมองโลกในแง่ดี ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือผู้อื่นได้ รวมทั้งควรเป็นบุคคลที่ยิ้มแย้ม เป็นผู้ฟังที่ดี เปิดใจกว้างและเป็นคนเปิดเผย (ธีรฤทธิ เอกะกุล, 2552 : 80)

จากข้อมูลข้างต้นและเหตุผลทางการศึกษาและข้อมูลชุมชนดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นควรว่า โรงเรียนสภาคพัฒนา ควรมีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมและให้นักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ค้นคว้าศึกษาองค์ความรู้ในท้องถิ่น เรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเมี่ยงที่ตำบลสภาค ของโรงเรียนสภาคพัฒนา จังหวัดน่าน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนซึ่งทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในอาชีพของท้องถิ่นและสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ ทำให้นักเรียนได้ตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดความเชื่อมั่น มีค่านิยมต่อการอนุรักษ์และมีความรู้สึกผูกพันหวงแหนในท้องถิ่นของตน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำผลวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ในท้องถิ่น เรื่องเมี่ยงที่ตำบลสภาค ของโรงเรียนสภาคพัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเมี่ยงที่ตำบลสภาค ของโรงเรียนสภาคพัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 4 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 5 คน ผู้ปกครอง จำนวน 2 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสภาคพัฒนา จังหวัดน่าน จำนวน 17 คน รวมทั้งสิ้น 33 คน
2. เนื้อหาที่นำมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องเกี่ยวกับเมี่ยง จากภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลสภาค อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมจากสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ตามโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยกำหนดเวลาเรียน 20 ชั่วโมง/ปี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นเนื้อหาเกี่ยวข้องข้องในสาระที่ 4 การงานอาชีพ มาตรฐาน ง 4.1

เข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ มีแนวทางในงานอาชีพ ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาอาชีพ มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ สารการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สารที่ 1 จำนวนและพีชคณิต มาตรฐาน ค. 1.1 เข้าใจความหลากหลายของการแสดงจำนวน ระบบจำนวน การดำเนินการของจำนวนผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ สมบัติของการดำเนินการ และนำไปใช้ มาตรฐาน ค. 1.2 เข้าใจและวิเคราะห์แบบรูป ความสัมพันธ์ ฟังก์ชัน ลำดับและอนุกรม และนำไปใช้ สารการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สารที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อบำรุงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และสารการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สารที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร มาตรฐาน ต 1.1 เข้าใจและตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่างๆ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล มาตรฐาน ต 1.2 มีทักษะการสื่อสารทางภาษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร แสดงความรู้สึก และความคิดเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ มาตรฐาน ต 1.3 นำเสนอข้อมูลข่าวสาร ความคิดรวบยอด และความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ โดยการพูดและการเขียน

3. พื้นที่ที่ทำการศึกษาคือพื้นที่การเกษตรโดยใช้เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลสกาด อำเภอปัว จังหวัดน่าน
4. ช่วงเวลาของการดำเนินงานวิจัย ตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 - เดือนพฤศจิกายน 2563
5. วิธีการวิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) โดยประชาชนในชุมชนบ้านสกาด ตำบลสกาด อำเภอปัว จังหวัดน่าน มีส่วนร่วม ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และนักเรียนรวมทั้งสิ้น 33 คน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้นิยามศัพท์เฉพาะที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการจัดทำสาระท้องถิ่นเพิ่มเติมของโรงเรียนสกาดพัฒนา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลสกาด ในขั้นตอนการวิเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องเมียงจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลสกาด อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดโครงสร้างหลักสูตร จัดทำหน่วยการเรียนรู้

ท้องถิ่น หมายถึง ตำบลสกาด อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้ชำนาญในตำบลสกาด ที่เข้ามาถ่ายทอดความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ในเรื่องการทำไร่เมียง ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงจนสามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้

เมียง หมายถึง เป็นภาษาถิ่นของภาคเหนือหมายถึง “ใบชา” ได้ชื่อว่าเป็นพืชที่มีสรรพคุณหลากหลาย ตั้งแต่การกิน ทำเป็นของใช้ไม้สอย จนกระทั่งกลายเป็นอาชีพของคนในชุมชน

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ดังนี้

1. โรงเรียนสภาดพัฒนาได้หลักสูตรท้องถิ่น ที่มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพปัญหา ศักยภาพ และความต้องการของชุมชนและผู้เรียน เรื่องเมียงที่ตำบลสภาด อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยใช่วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและความรู้ท้องถิ่นรองรับ
2. ครูโรงเรียนสภาดพัฒนาได้พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ สร้างความรู้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง เมียงที่ตำบลสภาด อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยใช่วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่